

Rotterdam

Mirjam Bredius-Hoogendam

Colofon

Rotterdam

© 2020 Odyssee Reisgidsen

© 2020 Mirjam Bredius-Hoogendam

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tweede geactualiseerde druk 2020

Auteur:

Mirjam Bredius-Hoogendam

Serieredactie: Bartho Hendriksen en Leo Platvoet

Foto's: Mirjam Bredius-Hoogendam, tenzij anders vermeld

Kaart: UvA Kaartenmakers | www.uva-kaartenmakers.nl

Toegangsprijzen

Bij musea en attracties zijn de toegangsprijzen voor volwassenen vermeld (prijspeil begin 2020). Als de Museumkaart geldig is, wordt dit aangegeven met MK.

Odyssee Reisgidsen

Odyssee Reisgidsen levert zijn titels als paperback of als e-book. Paperbacks zijn verkrijgbaar bij de (reis)boekhandel in Nederland en Vlaanderen, via Bol.com of de Odyssee-website. De e-books zijn verkrijgbaar via de Odyssee-website en een groot aantal internetplatforms.

Uiteraard proberen wij de geboden informatie zo actueel en accuraat mogelijk te houden. Toch kunnen er onvolkomenheden en fouten in de tekst voorkomen.

Odyssee aanvaardt daarvoor geen verantwoordelijkheid.

Volg Odyssee Reisgidsen op Facebook en twitter

Meld je aan voor de Odyssee Nieuwsbrief via www.odyssee-reisgidsen.nl/news

www.odyssee-reisgidsen.nl | info@odyssee-reisgidsen.nl

Foto omslag: Kop van Zuid. Foto Ossip van Duivenbode

Foto titelpagina: De Zwaan, icoon van Rotterdam

Foto pg. 5: Rotterdamse humor in Chinatown

Foto pg. 6: Monument voor Erasmus, onthuld in 2016 ter ere van zijn 500e geboortedag.

ISBN 9789461230461

Voorwoord

Toeristen van over de hele wereld bezoeken Rotterdam. Na 75 jaar stadsvernieuwing heeft zij meer te bieden dan ooit. Hippe buurten, moderne architectuur, heel veel kunst op straat en toonaangevende galeries naast historisch waardevolle gebouwen, geven kleur aan de stad. Na het bombardement in 1940 moest een groot deel van het centrum van de Maasstad vanaf de grond worden opgebouwd. Met name in de laatste twee decennia zijn er gedurfde futuristische bouwwerken verrezen, waarmee Rotterdam kan wedijveren met wereldsteden als Sydney, Montreal en het naoorlogse Berlijn. De stad is nog niet af en wordt almaar mooier en mooier. Het alom aanwezige water zorgt voor bedrijvigheid en ontspanning. Rotterdam is een heerlijke stad voor wie van kunst, cultuur en architectuur houdt, maar heeft ook fantastische winkelgebieden. De Rotterdamse mentaliteit ('niet lullen, maar poetsen') wordt alom geprezen en Rotterdammers blijken ook nog eens aardige mensen te zijn. Deze gids laat je vanuit zeven verschillende invalshoeken kennis maken met de meest veelzijdige stad van Nederland. Deze verkenning kan heel goed te voet, maar Rotterdam is ook een fijne stad om in te fietsen.

Ik wil mijn echtgenoot Cees Bredius, die mij op bijna al mijn tochten door Rotterdam heeft vergezeld en mijn zoon Maurits Bredius, die geduldig al mijn teksten kritisch heeft doorgenomen, bedanken voor hun steun. Veel plezier met deze Odyssee-gids.

Mirjam Bredius-Hoogendam

Tips

Uiteraard houdt Odyssee zich aanbevolen voor reacties van kritische lezers. Zijn er foutieve vermeldingen, wijzigingen in openingstijden, prijzen en dienstregelingen? Laat het ons weten! Of heb je tips over hotels, pensions, campings en dergelijke? Ook dat horen we graag! Stuur een email naar: info@odyssee-reisgidsen.nl

Inhoudsopgave

Beknopte geschiedenis van Rotterdam

Een veelbewogen geschiedenis 7

Een schets van Rotterdam

Odyssee's aanraders 14

Rotterdam verkennen 15

1 | Historisch Rotterdam

Van Delfshaven naar het centrum 17

2 | Trendy Rotterdam

Rondom het Centraal Station en de Markthal 31

3 | Cultureel Rotterdam

Museumpark en Witte de With 44

4 | Groen Rotterdam

Onthaasten in een wereldstad 53

5 | De noordelijke Maasoever

Manhattan aan de Maas 61

6 | De Kop van Zuid

Een spannende mix van oud en nieuw 67

7 | Rotterdam wereldhaven

Vissersdorp aan de Rotta, wereldhaven aan de Maas 76

Kaders

Brandgrens 9

Piet Heyn 18

Mauritskwartier 21

Witte de With 36

Erasmus: vrijheid, vrede en tolerantie 37

Van Nelle Fabriek, icoon van werelderfgoed. 51

Rotterdam voetbalstad 56

De Maastunnel, een beschermd Rijksmonument 62

Reizen over het water 78

Cruisekade

Ook leuk

100punt

17

Psssst!!

Alle tonen

Echt Rotterdam

Vrij Nederland

Hangjongeren

Klerewinkels

WEST KRUISKADE **ANDERS GEREgeld**

Een veelbewogen geschiedenis

Stadswapen Rotterdam op het Stadhuis

Rotterdam kent een veelbewogen geschiedenis, niet in de laatste plaats door het bombardement tijdens de Tweede Wereldoorlog en de hongervinter. Een zwarte bladzijde uit de geschiedenis, die echter wel aan de basis ligt van de prachtige moderne stad zoals we die nu kennen. Zo'n 11.000 jaar geleden vestigden de eerste bewoners zich in dit gebied. Hoewel de Maas heden ten dage de belangrijkste rivier is, is de stad genoemd naar een veel kleiner riviertje, de Rotta, dat nu alleen nog buiten de stad stroomt.

Vroege begin

In de middeleeuwen (9000-4500 v.Chr.) vestigen zich al jagers-verzamelaars in het gebied rondom de Maas. Maar de echte geschiedenis van Rotterdam begint met de vermelding van een parochie aan de monding van het veenriviertje de Rotta in 1208. Langzaam maar zeker krijgt dit plaatsje steeds meer betekenis, maar na de bouw van een dam kan het zich pas goed ontwikkelen. De eerste haventjes ontstaan en de nederzetting wordt een handelsplaats, die in 1340 definitieve stadsrechten verwerft. Er wonen dan zo'n tweeduizend mensen. Patronheilige van de stad is Laurentius en aan het eind van de 14de eeuw wordt er al melding gemaakt van de oorspronkelijke Laurenskerk.

Tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten (de strijd tussen de Hoeken, de aanhangers van Margaretha van Beieren en de Kabeljauwen, de aanhangers van haar zoon Willem V) weet Rotterdam een belangrijke positie te verwerven, dankzij jonker Frans van Brederode. Hij vecht aan de kant van de Hoeken, verover

Rotterdam en wordt als een held vereerd, ook al weet hij daarna geen verdere successen meer te behalen. In de driehonderd jaar die volgen, vervijfvoudigt het aantal inwoners. Johan van Oldenbarnevelt, raadspensionaris van de stad van 1576 tot 1596, laat de haven verder uitbouwen. Toch duurt het tot 1650 voor Rotterdam enige betekenis krijgt.

Snelle groei

Tegen het eind van de 17de eeuw telt de stad 50.000 inwoners, die allemaal leven in het kleine gebied tussen de driehoek Coolsingel, Goudsesingel en Nieuwe Maas (de 'oude stadsdriehoek').

Het gebied is dan echt overbevolkt. Pas in 1825 is er van verdere uitbreiding sprake. Rond 1870 wordt de stad in hoog tempo gemoderniseerd. Begin 19de eeuw dreigt de haven door verzanding onbereikbaar te worden voor grote schepen. Ingenieur **Pieter Caland** bedenkt een ambitieuze oplossing: een nieuwe scheepvaartverbinding met de Noordzee: de Nieuwe Waterweg. Daarmee wordt de economie van de stad gered. De Holland-Amerika Lijn vestigt zich aan de Wilhelminalakade (het huidige Hotel New York). Rotterdam groeit intussen in rap tempo verder. Er worden nieuwe havens aangelegd en de werkgelegenheid neemt toe, evenals de bevolking. Er wordt veel geld verdiend en er komen statige gebouwen en huizen. Met de bouw van nieuwe wijken wordt de stad verder uitgebreid. Ook omliggende gemeenten zoals Delfshaven, Feijenoord, Kralingen, Overschie, Charlois en Katendrecht worden geannexeerd. De aanleg van een aantal nieuwe havens trekt mensen uit andere delen van Nederland, maar ook uit de rest van de wereld (met name Chinezen). De bevolking groeit explosief naar 500.000 inwoners in 1920. Het centrum van de Maasstad krijgt steeds meer aanzien, singels worden gedempt en havenbaronnen bouwen prestigieuze woningen en kantoren. De Coolsingel wordt een moderne boulevard met, behalve een mooi nieuw stadhuis, een groot postkantoor, een modern beursgebouw en een chic warenhuis: de Bijenkorf. Rotterdam wordt een internationale stad met allure. In de Eerste Wereldoorlog komt de haven grotendeels stil te liggen. Maar daarna bloeit de stad weer op. Er liggen diverse plannen klaar om haar te moderniseren, maar deze worden wegens geldgebrek uitgesteld. Dan breekt de Tweede Wereldoorlog uit. In luttele ogenblikken wordt het grootste deel van het centrum van Rotterdam van de kaart geveegd.

Het bombardement

De gevolgen van het **bombardement** zijn nog steeds overal aanwezig. Het is de meest ingrijpende gebeurtenis in de geschiedenis van de stad. Op 14 mei 1940 is Nederland al vier dagen in oorlog met Duitsland. Meteen de eerste dag zijn er Duitse parachutisten geland in Rotterdam-Zuid, maar het lukt hen niet om over de bruggen het centrum te bereiken. De Maasbrug wordt voortdurend onder schot gehouden door het Nederlandse leger. Op Zuid wordt het verzet het eerst gebroken en op het Noordereiland houdt de vijand onschuldige burgers vast. Het Nederlandse leger kan dan ook geen bombardement uitvoeren om de Duitsers uit te schakelen. Eén dag voor het bombardement van 14 mei, op Tweede Pinksterdag, proberen de mariniers een tegenaanval uit te voeren, maar deze mislukt jammerlijk. De Duitsers dreigen met een alles vernietigend bombardement, maar hun ultimatum is slordig geschreven en niet ondertekend. Van Nederlandse zijde

Overzicht van het centrum van Rotterdam, na het bombardement op 14 mei 1940. Tussen het puin is de Sint Laurenskerk zichtbaar. Foto Rijksdienst Cultureel Erfgoed

wordt er, om tijd te rekken, een fatsoenlijke verklaring geëist en de aanval wordt opgeschort. Vanuit Bremen zijn dan echter al bommenwerpers onderweg. De afspraak is dat zij bij rood licht hun bommen niet laten vallen, maar op de een of andere manier gaat er hier iets fout in de communicatie. Een deel van de bommenwerpers ziet het rode sein niet op tijd en bombardeert de stad, een ander deel ziet het rode sein wel op tijd en laat zijn bommen verderop vallen, boven de Hoekse Waard en Strijen. In de amper vijftien minuten durende bommenregen en de brand die daardoor ontstaat, wordt tachtig procent van het centrum verwoest. Zo'n achthonderd mensen komen om en een veelvoud hiervan wordt dakloos. Nederland capituleert, maar de gevolgen voor Rotterdam zijn desastreus.

Brandgrens

De **Brandgrens** is de begrenzing van het door het bombardement verwoeste gebied, waar in 2010 blijvende markeringen zijn aangebracht. Het is een lange wandeling van twaalf kilometer, die het gewone leven van de Rotterdammers laat zien, dat letterlijk verwoest werd door de bommenregen. Op www.brandgrens.nl kun je gratis kaarten en geluidsfragmenten downloaden.

Hongerwinter

In 1943 bombarderen de geallieerden bij vergissing Delfshaven, waarbij nog eens 326 mensen omkomen. Dit wordt ook wel het 'vergeten bombardement' genoemd. Ook de rest van de oorlogstijd brengt Rotterdam niet ongeschonden door. De hongerwinter van 1944 eist veel levens. Volgens ooggetuigen lagen de uitgemergelde lichamen gewoon op straat. In november 1944 houdt de bezetter een grote razzia, waarbij 50.000 mannen in de leeftijd van zeventien tot veertig worden weggevoerd. De Kuip (het Feyenoordstadion) is daarbij een belangrijke verzamelplaats. Slechts een enkeling weet te ontkomen door tijdig een onderduikadres te vinden.

Wederopbouw

De stad mag dan wel kapot lijken, fier komt zij weer overeind na de oorlog. Met een na het bombardement wordt al nagedacht over de wederopbouw. Er wordt besloten het vooroorlogs Rotterdam niet te herstellen en er wordt direct begonnen met puinruimen. Daarbij worden maar enkele van de beschadigde gebouwen gespaard. Het had niet veel gescheeld of ook de Laurenskerk was verdwenen, maar gelukkig komt de gemeente op tijd bij zinnen en besluit tot restauratie van het enige gebouw uit de Middeleeuwen dat Rotterdam nog heeft. Vier dagen na het bombardement krijgt stadsbouwmeester ingenieur Witteveen al de opdracht om een plan te maken voor de wederopbouw van de binnenstad. Hij ontwerpt een nieuwe stad met behoud van de grondvorm uit de 17de eeuw: de historische stadsdriehoek. De zakenwereld ontwikkelt de visie dat de Maasstad de modernste stad van Nederland moet worden.

Rotterdam maakt van de nood een deugd: het wordt een moderne werkstad en er is veel ruimte voor nieuwe ideeën en bouwkundige hoogstandjes. Het herstel van de haven heeft de hoogste prioriteit, de herbouw van de binnenstad en de aanleg van nieuwe wijken komt langzamer op gang. In 1950 is de haven hersteld. Drie jaar later wordt de Lijnbaan geopend, de eerste autovrije winkelstraat in Europa, met een lengte van 250 meter. Het Centraal Station is klaar in 1957, maar inmiddels alweer vervangen door een moderner gebouw. In 1960 volgt de Euro-mast, gebouwd ter gelegenheid van de Floriade. Het Groothandelsgebouw wordt geopend: het grootste enkelvoudige blok in heel Europa, waar 150 handelsondernemingen samenwerken. Het gebouw krijgt de een reusachtige lichtreclame voor de grootste beschuifabriek in Europa.

In 1968 opent Rotterdam de eerste metro van Nederland. Maar de inwoners vinden hun betonnen stad kil en ongezellig en voelen zich er steeds minder thuis. Er is te veel verkeer, te veel drukte, stank en lawaai. Zolang de winkels open zijn tenminste, want 's avonds is het doods en stil in het centrum. De oliecrisis pakt in die zin gunstig uit, omdat de haven tijdelijk minder belangrijk wordt: wonen komt nu op de eerste plaats. Er wordt hoogbouw ontworpen en in de jaren '90 van de vorige eeuw gaat het echt de goede kant op: het ene na het andere architectonische hoogstandje verrijst. Rotterdam toont lef en eigenzinnigheid, het centrum krijgt een paar mooie trendy bouwwerken en woontorens en de skyline is er een om trots op te zijn. De hele stad staat vol met voornamelijk moderne kunstwerken. In 2015 wordt de stad door de *The Academy of Urbanism* in Londen uitgeroepen tot 'Europese stad van het jaar' en voor 2016 is zij verkozen op nummer vijf in de top tien van 'top cities in the world' van de invloedrijke uitgever van reisgidsen Lonely Planet. In 2016 viert de stad 75 jaar stadsvernieuwing. In de